

V tej številki sodelujejo:
Alfonz, Karel Bačer, Jože Du-
lar, Franci Fortun, Avgust Gre-
gorčič, Ivan Gregorčič, Mihae-
la Jarč — Zaic, Slavko Klan-
čičar, Marjanca Kočevar, Milan
Markelj, Janko Orač, Ševerin
Šali, Vida Škrabar, Irena Skufca,
Ivan Zoran

DOLENJSKI RAZGLEDI

Zbral in uredil:
Ivan Zoran

Janko Orač: KOMPOZICIJA NAD KRKO,
olje, 1982

Janko Orač: ŽITNO POLJE, pastel, 1986

NOVO SLIKARSKO IME

V Dolenjski galeriji se je to pomlad s pregledno razstavo svojih slikarskih stvaritev predstavil javnosti 30-letni Janko Orač, kozjanski rojak iz Zibike, ki se je udomil v Novem mestu in je član novomeške likovne skupine »Vladimir Lamut« in celjskega društva likovnih amaterjev. Prvič, odkar živi in dela v dolenski metropoli, se je odločil za tako velik in celovit prikaz svojih prizadevanj in iskanj na področju slikarstva. Z razstavo je prijetno presenetil in z njo tudi odločno pobil vsa namigovanja, češ da bi kot »amater« moral na tako velik prikaz še čakati, če pa že hoče na dan s svojimi deli, naj bo to v okviru skupinske razstave. Presenetil pa ni samo obiskovalcev galerije, ampak tudi tiste ljubitelje likovne umetnosti, ki so njegovo delo poznali, vendar samo po »kosih«, kot pravimo. Še več, razstava je bila več kot samo dobra, odražala je nekaj, česar na drugih predstavitvah nešolanih slikarjev ni vselej zaznati, to pa je pristno umetniško hotenje. Janko Orač je obiskovalce prepričal, da zna motive,

razmišljanja, pripovedi in izpovedi »prevajati« v umetniški jezik. Prav to pa je razlog, da so bila njegova dela toplo sprejeta in da tudi stroga kritika, ki se sicer še vedno z distance ozira po ustvarjalnosti »amaterjev«, če se sploh ozira, ni mogla prezreti Oračevih slikarskih kvalitete. Priznani slovenski likovni kritik Janez Mesesnel je po temeljiti in objektivni presoji zapisal, da je Orač novo ime v slovenskem slikarstvu. Večjega priznanja pa kritik temu mlademu ustvarjalcu, ki je tako rekoč še vse pred njim, za zdaj niti ni mogel dati.

Poleg tega se tudi ne zgodi vsak dan, da bi bil taksnega priznanja deležen slikar, ki se je do tega, kar zna, dokopal v potu svojega obraza in ne s študijem na likovni akademiji. Janko Orač je namreč eden zelo redkih sodobnih likovnih »amaterjev«, ki se je do priznanja strokovne kritike dokopal mlad. Nekaj reprodukcij njegovih del objavljamo v današnjih Dolenjskih razgledih.

I. Z.

Milan Markelj: IZ TEMNIH TOLMUNOV

(Ob Goršetovi razstavi v Kostanjevici)

Pred nekaj leti sem na poti iz Ljubljane pobral avtostoparja, boemskega možakarja, ki je pripotoval iz Francije in bil namenjen preko Jugoslavije v Grčijo.

Kot se je pokazalo med uro vožnje do Novega mesta, je posebej kazal veliko zanimanje za kulturo. Beseda je nanesla na Slovenijo in presenečeno je pogledal, ko sem mu omenil, da govorimo Slovenci svoj jezik, da izhajajo v tem jeziku knjige, da se šolamo od osnovne do najvišjih šol v slovenščini, da smo skratka narod v polnem pomenu te besede.

»Koliko pa je Slovencev v Jugoslaviji? Več kot pol vsega prebivalstva?« je vprašal. Moj odgovor ga je spravil v precejšnje začudenje. Razmišljal je, čez čas pa dejal, da smo najbrž izjemno kulturni narod, da z dvema milijonom sploh lahko obstajamo, da lahko tiskamo svoje knjige, vodimo svoje šole in ustvarjamo svojo umetnost. »Gotovo vsaj polovica Slovencev kupi vsako knjigo, ki izide,« je zaključil svoje

premišljanje o razmerah, ki jih kot pripadnik velikega evropskega naroda pač ni mogel dojeti.

To srečanje mi pride večkrat na misel, v zadnjem času še posebej pogosto. Tako rekoč vsak dan se srečujem z najrazličnejšimi razmišljanji in dejanji, povezanimi tako ali drugače z narodom. In ob spominu na Francoza, ki ni mogel razumeti polnega obstoja dvomilijonskega naroda, se mi dozdeva, da smo tudi mi sami nekakšni Francozi, da sami ne dojemamo in se ne zavedamo, kako je zares nekaj velikega ostati narod kljub številčni majhnosti. Predvsem pozabljam na dejstvo — ugotovitev mnogih pametnih glav — da majhen narod lahko obstane in se obrzi le, če se uveljavlja in potrjuje kot ustvarjalen in kulturni del občestva drugih narodov.

Vsega tega sem se domislil pred dnevi, ko sem sledil izbranim besedam dr. Janeza Sedeja, ki je govoril o lani umrlem slovenskem kiparju Francetu Goršetu, čigar veliko pregledno razstavo so v torek, 31. maja, odprli v Lamutovi galeriji v Kostanjevici.

Neverjetnih 16 let je trajalo odpiranje te razstave, od davnega 1972. leta, ko je bila pripravljena, hkrati z obsežnim katalogom.

Vse je kazalo, da bo blodni ustvarjalec nedvomnih umetniških kvalitet stopil pred našo javnost, da se bo po desetletjih končno predstavil domovini in svojemu narodu, ne s političnimi razmišljanji, marveč z deli svojih rok, s tistim, s čimer je najgloblje opredeljen kot posameznik. Toda razstave takrat niso odprli. Bila je prepovedana in prav tako katalog. Javnost si ni smela ogledati izmučenega in iznakaženega obraza Boksarja, vznesenega Molilca, predajajoče in izmikajoče se Eve, Matere z otrokom, zamaknjene v skrivnost materinstva, Duš, Prešerna in drugih stvaritev pripravljenih in postavljenih v Kostanjevici za prvo povojno Goršetovo razstavo v domovini.

Od najvišjih slovenskih politikov je takratni organizator Lado Smrekar na vse prošnje, naj se vendar dovoli otvoritev razstave, na pojasnjevanja, da ne gre za nikakršnega zločinca in izdajalca, dobival v odgovor le odločni ne!

Z razstave Goršetovih del v Kostanjevici

Razstava je letos, po 16 letih, dočakala svoje drugo rojstvo. Avtor je ni dočakal.

Narod, kot smo Slovenci, si ne more privoščiti, da bi se odrekal svojim ustvarjalcem. Pustimo zdaj vprašanje, zakaj jih tako slabo nagrajuje in spodbuja, misel

KNJIŽNI SEJEM

Ivan Zoran: DESET LET ZA ENAJST

Znani jugoslovanski poznavalec knjige Miloš Jevtič je nekoč zapisal: »V neizmerno dolgem življenju vsake knjige izpolni in upraviči njen ustvarjalni smisel šele aktivno, strastno, poznavalsko branje. Branje namreč obnavlja knjigo, daje ji nova, bogatejša in raznovrstnejša trajanja. Brez stalnega preseljevanja v svet bralcev ne bi imela knjiga, pa če je še tako dragocena in pomembna, umetniškega, družbenega in humanističnega smisla.« Določilni ravnatelj Narodne in univerzitetne knjižnice v Ljubljani prof. Jaro Dolar pa je na nekem zborovanju slovenskih knjižničarjev ugotavljal, da današnji bralci, ki morda v samoti, a nikakor ne v osamelosti segajo po knjigi, niso nikakršni izolirani samotarji. »Sodobne raziskave pričajo,« je nadaljeval, »da so to ljudje, ki iščejo stike in družbo. Ne bero, da bi pobegnili pred svetom, ampak da bi v njem bolje živeli.«

Ankete iz srede sedemdesetih let so razkrile, da polovica Slovencev knjig sploh ne bere. Ob tem podatku so kajpak najbolj osupnili tisti, ki so bili prepričani, da se v Sloveniji kot gospodarsko in kulturno najbolj razviti republiki dogaja s knjigo vendarle bolje kot v tistih predelih države, kjer še vedno straši nepismenost. Toda primerjave so pokazale, da Slovenci zaostajamo po bralski vnemi celo za nerazvitemi, kar pa si je moč razlagati edino z dejstvom, da so drugod več dajala za kulturo in več naredili za širjenje knjige med prebivalstvo. Ko so poskušali raziskovalci dobiti odgovor na vprašanje, kje so razlogi za takšno stanje pri nas, ki nam nikakor ne more biti v ponos, so prišli le do tako imenovanih hipotez. Ugotovili so, da si je to porazno stanje v Sloveniji moč razlagati na več načinov, da pa ni ničesar, s čimer bi lahko zanemarjanje branja upravičili.

Če ljudje ne kupujejo knjig, če knjig ne iščejo v knjižnicah in če jim za knjigo in sploh za duhovno kulturo ni mar niti toliko kot za druge vsakdanje potrebne reči, mora biti nekaj narobe. Za družbo, ki ji ne more biti vseeno, kako izobražene in kultivirane ljudi ima, je takšno spoznanje že lahko povod za alarm, za zahtevo po spremembah. In res so se v Sloveniji v drugi polovici sedemdesetih let hitro zganili nekateri dejavniki, poklicani, da stanje spremenijo z akcijami. Zvrstilo se je kar nekaj družbenih akcij, ki naj bi pomagale povezati natrgano mrežo poti knjige potem, ko pride iz tiska. Akcija »Družba in knjiga« si je, denimo, zastavila za cilj, da se zagotovi čim krajša in čim cenejša pot knjige do bralca. Ena od preizkušenih oblik, ki

ima namen tudi popularizirati knjigo, je knjižni sejem. In ker na Dolenjskem ni bilo nič bolje, če ni bilo še slabše kot drugod po Sloveniji, ker se je tudi tu dogajalo, da je knjiga še vse poredko poiskala bralca in bralec knjigo, in ker so se Dolenjci želeli v akcijo »Družba in knjiga« izvirno vključiti, pa vendarle ne samo zato, so ustanovili svoj, dolenjski knjižni sejem.

Pobuda za tak sejem, ki naj bi bil res nekaj posebnega, ne pa dolenjska podružnica slovenskega knjižnega sejma, je zrasla v Novem mestu, kjer je bilo tudi vse, kar bi takšno prireditve omogočalo: Mladinska knjiga, Studijska knjižnica Mirana Jarca in seveda tovarna zdravil Krka s kulturnim društvom in mladino pa še z razstavno avlo v tovarniški poslovni stavbi v Ločni, ki se je pokazala pravšna za sejemske prizorišče. Tudi to so takrat sklenili, da mora biti sejem v maju, mesecu mladosti, knjige na prodajni razstavi pa produkcija vseh slovenskih založb, izšle od maja prejšnjega leta.

Prvi dolenjski knjižni sejem je bil odprt 24. maja 1978. Knjigarna novomeške Mladinske knjige je na prodajni razstavi ponudila na ogled in v nakup prek 900 naslovov knjižnih novosti, od leposlovnih del do poljudnoznanstvene literature in najrazličnejših priročnikov. Otvoritev, na kateri so tudi objavili, da želi sejem postati tradicionalna kulturna manifestacija, je bila na moč slovesna. Gost prvega večera je bil pisatelj Anton Ingolič, do 31. maja, dokler je sejem trajal, pa je bilo še več srečanj s slovenskimi besednimi ustvarjalci. Predstavili so se pisateljica Branka Jurca, pesnik Niko Grafenauer in pisatelj Beno Zupančič ter zadnji večer skupina literatov iz Novega mesta. Ko so potegnili črto pod celotedensko prireditvijo, so z zadovoljstvom ugotovili, da se je izplačala v vseh pogledih. Bila je odmevna manifestacija, ki je pritegnila na stotine obiskovalcev, srečanja z ustvarjalci so sejemske dneve še posebej poživila, nezanimljiv pa je bil tudi izkupiček od prodanih knjig.

Poslej so isti organizatorji pripravili na istem mestu knjižni sejem vsako leto: Mladinska knjiga razstavo slovenske knjižne produkcije, izšle od maja do maja, Studijska knjižnica Mirana Jarca posebne razstave iz svoje bogate knjižne zakladnice, kulturno društvo Krke pa je sejemske dneve bogatilo z vabljenjem pisateljev in drugih znanih slovenskih kulturnih delavcev. Število knjig na posameznih sejmih je nihalo, kakor je nihala tudi

ČASA

sega v temačnejše kote. Še bolj žalostne reči se dogajajo; celo tiste ustvarjalce, ki jih imamo, ki so se potrdili in ustvarili pomembne stvari, celo te zavračamo in pehamo v temo pozabe.

Vendar počasi prihajajo na dan imena, kot bi na površje časa iz temnih dvorov povodnega moža plavali ugrabljeni otroci, imena, ki se jih drži patina polpozabe, moten lesk nečistosti in sumljivosti: Balantič, Leskovec, Majcen, Gorše..

V političnem zakulisju domač človek se bo ob njih zdrznil, znana so mu, saj so to imena ljudi, ki imajo nalepljen politični minus, imena, ki jih ni bilo dobro omenjati, kaj šele predstavljati drugim.

Toda iz njihovega prekletstva jih trga ne samo moč časa, ne modrejša ali ohlapnejša politika, marveč predvsem njihova lastna ustvarjalna moč. In usoda naroda.

Saj vendar gre, če odzame moč z njih breme nekdanjih političnih opredelitev, v bistvu za ustvarjalce, tvorce in kulturne potrjevalce našega narodnega obstoja.

M. MARKELJ

Alfonz:

RAZBOBNALI SO KUP LAŽI

*razbobnali so kup laži
da iztrebke mečem v koš za smeti
da nogometa ne znam igrati
brez uporabe rok
da norim ponoči
spim podnevi
da lajam v luno
vlečem mačke za rep
da imam v kopalnici krastačo
toda da sem dober človek —
tega se nihče ni spomnil*

*o zvestobi ni vredno zgubljeni besed
cvetu
svetu
sveči
plamenom
tebi in vsem
ker zvestoba je tu
zradiraj - znova jo bom napisala
odpihni - veter ti jo bo poslal nazaj
pljuni nanjo — osnažila jo bom
toda ne reci da je ni — odšla bom*

*stopam po poti
tabla... osmrtnica
pogreb dne...
tovrstne ceremonije
so me od nekdanj privlačile*

*ogledal sem si ogromno pogrebov
ter po njih
pripravljaj piknike
v dvoje
v cvetju
v miru*

Vida Škrabar:

MOLK

*Kako naj pišem nemogoče?
Kdaj dozori ljubezen?
Pa ljubezen sploh zori?
Zori beseda?
Pogled se ne da opisati,
samo spominjaš se ga lahko
Kako nastane melodija?
Kako rana?
Skrivnost je mehka in črna moč.
Resnica je iskreni dan
bel in napet lok.
Kam naj s sabo,
ki sem dan in noč,
prepoznavam ju in želim,
saj sem le beseda vsakdanja,
z odmevom v sebi,
s spominom v srcu.
Kako naj pišem nemogoče?
Kakšni so biseri v leseni posodi?*

KNJIŽNI SEJEM

SEJMOV

knjižna produkcija, ki ji časi niso bili vselej enako naklonjeni. Tako je bilo na prodajni razstavi kakega sejma celo samo 700 naslovov knjižnih novosti, medtem ko so jih v za knjige najboljših letih razstavili tudi prek 1.000. Nasploh je tudi dolenski knjižni sejem vsa leta doživljal vzpone in padce oziroma nihanja, ki jih poznajo tudi druge tovrstne manifestacije. Še posebej so se na sejmu odražala krizna obdobja in najrazličnejše gospodarske zaostritve, ki so prireditelje prikrajševale za denar. Na zunaj se je to videlo po programu v okviru vsakokratnega sejma, ki je bil kako leto bogatejši (več pisateljev na obisku), drugič pa spet skromnejši.

Na drugem dolenskem knjižnem sejmu leta 1979 so sodelovali pesniki Tone Pavček, Ervin Fritz in Niko Grafenauer ter ilustrator Marjan Manček. Gostje tretjega sejma (1980) so bili pisatelj Andrej Hieng, Marjan Rožanc in Dimitrij Rupel, medtem ko sta na četrtem (1981) bila gosta le dramatik Ivan Mrak in publicist Taras Kermauner, slednji bolj zato, da je predstavil Mrakovo dramatik. Gosta otvoritvenega večera petega sejma (1982) sta bila publicist, estetik in filozof Bojan Štih in pisatelj Drago Jančar, na dan mladosti pa sta se z mladimi obiskovalci pogovarjala ilustrator in karikaturist Božo Kos in knjižničar Jaro Dolar. Na šestem sejmu (1983) so se najprej predstavili mladi pesniki iz Pesniškega almanaha mladih: Veno Dolenc, Štefan Remic, Andrej Rozman in Jure Potokar. Pesnik Severin Šali in pisateljica Marjeta Dajčman sta na sejmu podelila bralne značke novomeškimi šolarjem. Na naslednjem, sedmem knjižnem sejmu v novomeški Krki (1984) sta se ločeno predstavila pisatelj dr. Matjaž Krmecl in knjižničar Jaro Dolar. Na osmem sejmu (1985) so imeli prvič v gosteh filmarje: režiserja Vojka Duletiča, igralca Slavka Cerjaka in filmskega delavca (predstavnika Vibe) Bojana Štiha. Pogovor je potekal o nastajajočem slovenskem celovečercu Doktor po istoimenskem romanu Janeza Vipotnika, ki se je tudi udeležil srečanja. Beseda je bila o prenosu literature na filmsko platno. Pisatelj Ferdo Godina pa je na posebni prireditvi v okviru sejma mladim bralcem podelil bralna priznanja. Deveti sejem (1986) je obiskovalcem predstavil del gledališke in filmske ustvarjalnosti v okviru ljubljanske televizije, in sicer sta takrat do dejavnost kot gosta predstavljala igralec Polde Bibič in dramaturg Marjan Brezovar, Tone Partljič, avtor več gledaliških in filmskih uspešnic, pa je takrat razkril tudi humorno stran svojega pisateljskega peresa. Na lanskem jubilejnem, že 10. sejmu sta sodelovala pisatelj Vladimir Kavčič in pesnik Ciril Zlobec, oba tudi kot funkcionarja:

prvi kot slovenski minister za kulturo, drugi pa kot podpredsednik republiške konference SZDL za področje kulture.

Na letošnjem knjižnem sejmu, ki je potekal od 23. do vključno 27. maja in je bil po vrsti že enajsti, so na otvoritvenem večeru predstavili slovensko dramsko in filmsko igralko, pesnico Milo Kačičevo, v Krkini knjižnici pa je bil eden od sejemskih večerov posvečen knjigam prvega letnika literarne knjižne zbirke Siga, ki izhaja v založbi pri Dolenjskem muzeju. Pesniške zbirke »Dobra je ta zemlja« Jožeta Dularja, »Otroštvo v srcu« Janeza Kolenc in »Vpisi tesnobe« Ivana Zorana ter zbirko črtic »Visoko so zvezde« Vinka Blatnika je obiskovalcem analitično predstavil Marjan Brezovar, sami avtorji pa so prebrali odlomke iz predstavljenih knjig. Podobno kot Brezovar za Sigo sta to storila Nataša Petrov za knjigo »Poetika Mirana Jarca« Bojane Stojanovič in mag. Marjan Ravbar za poljudnoznanstveno delo »Belokranjske vode« dr. Dušana Pluta. Tudi ti knjigi sta izšli v založbi pri Dolenjskem muzeju.

Dolenski knjižni sejem je torej postal knjižno kulturna prireditvena manifestacija s trdno tradicijo v okviru kulturne dejavnosti novomeške Krke, čeprav so prireditelji razmišljali tudi že o tem, da bi prizorišče sejma prestavili kam v mesto in tako knjige še bolj približali prebivalstvu, pa tudi, da bi v krog prirediteljev pritegnili še kako delovno ali družbeno organizacijo. A ko so spoznali, da se otrok najlepše razvija pod streho, pod katero je bil rojen, so takšne misli in namere opustili in se odločili vztrajati tudi v drugem desetletju. Letos je namreč minilo natanko deset let, kar so sejem prvič priredili, in bi lahko tudi v zvezi s tem govorili o jubileju. Pomembnejše od tega, ali bi bilo treba tako obletnico posebej obeležiti ali ne, je dejstvo, da se je ta knjižni sejem trdno vsidral v dolensko kulturno življenje in okreplil zavest, da navsezadnje tudi na Dolenjskem zmoremo pripraviti kaj takega, kar po pomenu seže vsaj do vrat slovenske prestolnice, če že ne tudi vsaj malo skozi.

Za samo ožje dolensko območje pa je pomen dolenskega knjižnega sejma še v nečem. Namreč v tem, da so se kmalu po prvi taki prireditvi v Krki začeli »sejemsko« prebijati nekateri od Novega mesta malo bolj oddaljeni kraji. Iz takih ožje krajevnih pobud sta nastala še dva mala dolenska knjižna sejma — topliški in šentjernejski. Za obema se je navrstilo že lepo število let, to pa tudi kaže, da se njuni prireditelji natanko zavedajo poslanstva, ki ga ima taka manifestacija v kulturnem življenju kraja oziroma krajevne skupnosti. Takšna prireditve pa ne bi škodila niti kje drugje, saj Dolenjske Toplice in Šentjernej prav gotovo nista edina kraja na Dolenjskem, kjer bi še lahko vzniknili poganjki takšne vrste.

Milan Markelj:**NOČ**

Saksofon
bas
in glas

pesek na obali
tiplje ocean

ta tema
po dimu smrdeča
potna od deklet

in saksofon
in bas
in glas

školjk lupine
na sipine
pljuva ocean

za vse nas
za en kratek čas
poje
saksofon
in bas
in glas

ta prevrtana tema
zmečkana od slečenih kril
prežgana
kot gostilniški prt

a kar naprej
saksofon
bas
in glas

za vse nas
za en kratek
za en dolgi čas

da izpljuneš
školjk lupine
v ocean
teme globine

Slavko Klančičar:**LE KAJ MI BO POMLAD**

Le kaj
mi bo pomlad,
nikogar ni,
da šel orat
bi prst spočito.

Le kaj
mi bo pomlad,
ko star sem in betežen;
v vinogradu
še včasih kaj privežem
in to je vse.

Najprej odšla je hči,
potem še sin,
ki dolgo čakal je
za kmeta boljše čase.
Še njega zdaj
je vzelo mesto vase.

Nekoč bo vnuk
prišel in spraševal:
»Kje zemlja je,
ki ded mi jo je dal?«,
potem pa vse prodal.

V GOZD BI SE PODAL

Jutri v gozd
bi se podal,
kje v nasadu
bi postal
in prevzet opazoval
bujno rastje.

Kakšno jelko
bi odkazal,
morda kdo
bi mi pokazal
davno opuščeno pot.

Z delavci
se pogovoril,
mного vsega
bi rad storil,
če bi le
kako uspel...

Vem: v pisarni
bom čemel,
koga čakal,
se sekiral...
Morda bo
deževen dan
in za mizo
čisto sam
puste akte
bom prebiral.

Morda na sestanku
vdano
bomo kje mlatili
slamo.

Ivan Zoran:**ŠTIRJE**

Star, malo nagnit jelov les
se je ulegel.
Podolgem ležeč, na štirih
jelovih kolcih, je bil
naša miza.

Je zgodnjevečerna ura odbila
iz Vidovih lin.
Se je začel kotaliti
zeleni mrak iz globač,
ko smo sedli.

Je sončni ogenj ugašal
na Srobotniku.
Je dišal z nožem prekrižani kruh,
se je temno isknilo pelinovo
vino v očeh.

Se ni dotaknila ničesar
nobena roka,
ničesar beseda. Je vse
ostalo tako, kot je bilo
položeno.

Smo bili štirje. Kot štirje
sedeči kipi,
kot potovci okamnili.
Roka na roki, dlan na kolenu,
pogledi navzkriž.

Ivan Zoran:**SO DNEVI**

So dnevi, ki se ne začenjajo
od sončnih juter
in se ne zlivajo v krnice
rosnih predvečerij.

So dnevi kar tako in morebiti
so taki že od nekdaj.
Kot odloženi in odrinjeni
na stranski tir.

Dnevi brez dosanjanih imen
na rojstnih listih,
brez vpisanih napovedi veselih
in hudih ur.

Dnevi brez praznikov za duše
osamelcev.
Samo številke, ki jih zliže čas,
preraste trava.

So taki dnevi in smo morebiti
od njih taki tudi mi:
komaj še razpoznavna znamenja
v smereh brezpotij.

Janko Orač: OB IZVIRU, acryl, 1986

Severin Šali:

BRITOF

Na robu borovja,
za nizkim obzidjem,
za smrt odbrani,
pod križi in kamni
počivajo moji vaščani.

Poleti okrog zori polje,
diši po ajdi in žitu,
Temenica počasi teče v koritu,
potiho, kot spanje
mojih vaščanov —
dolincev, gorjanov,
na tem preprostem pokopališču,
v sončnem blišču
in v zoreči nočni tišini.

O, davni spomini...

Prijazne, travnate gomile,
znane in neznane,
ki so v svoje varno zavetje
sprejele moje vaščane.
Dobro teto Marijo,
ki mi rada je odrezala kos kruha,
prijazno šiviljo Marjeto,
ki me je prve črke učila,
strica Jakoba, ki je čevlje
templjal in šival z dreto,
pa grbastega Joža,
ki je skrbel za obleke,
jajčarico Meto
in mizarja Martina,
ki nam je rad posodil
oblič in dleto,
šegavega berača Urha
pa postavnega birta Nacka
in mešetarja Marka,
ki je živel od same prevare,
debelega štacunarja Janka, »Backa«,
ki je rad priškrtnil pri vagi.

In še ležijo: mlinar Matija,
ki mi je večkrat dal moke
za hlebec belega kruha
in je bil star skoraj kot mlin,
ko ga je pobrala naduha.
Pa Miha, najboljši kosec v fari,
Lojze, ki s slamo strehe pokrival,
dokler se ni pod njim
tramovje udrlo, lepi Zane,
ki se je rad pretopal in v tepežu
umrl, pa Minka, brhko dekle,
ki je zaradi nesrečne ljubezni
šla v smrt, in prsata Tona,
ki se je po vsej fari kurbala
in slednjič tudi zaspala
pri sv. Marjeti, tako kot Janez,
bogati vaščan, ki je prišel na kant.
In kot je v zorni mladosti
odšel v gomilo prijatelj Vanek,
moj sošolec in soministrant...

O, koliko je še tu zbranih
iz kasnejših let, meni neznanih,
na tem pokopališču pri sv. Marjeti!
Visoki križ jim želi:
»Večna luč naj jim svetil!«
In na kamnu, ki ga venča zelenje:
»Za svobodo dali življenje!«

Janko Orač: VEDUTA I, acryl, 1986

Marjanca Kočever: PESMI

ne morem prenesti
da bi me noži sonca
razrezali

zato počakam zaton
v kupoli
in vse je spet
bela krajina
naročje
najsamotnejših čričkov

ko kačji pastir
izjoče belo reko
stori harakiri
na ostrem
trnu
robide

v molk se pogrezajo
kopita
v teman močvirnat svet

roke v razpotju
križane

elipsast sad
nikoli dozorel
spodjeda mir
zaobljen v čuden nož

dan pa postaja
vse bolj ostra
tenka črta

kot v giljotini
krvavijo v njem
priprti prsti sonca

mineva drnec
od daleč prinesen
kot prazen ritem
nočne ure
drzen

Mihaela Jarc — Zajc:
NE PRODAJTE NAS

Ne prodajte nas
za asfalt,
za beton,
za nove objekte,
ne spremenite nas v insekte,
ki se bodo lovili
med norimi cestami,
ki ne bodo več tipali
zemlje, miru in zraka,
pustite nam korak
na očetnih njivah,
pustite nam prag,
ne zarežite v dolensko stran
nove krvave brazde,
stopite v bran
prihodnjih otrok,
kmalu bo jeknil jok,
stopite v bran!

TOLMUN

Kdo bi vedel,
kako govori s pomladjo.

Umaknil se je begu
studentca in poti.

Samo sape si otirajo prste
v zelene grive njegovih vrb.

Svoj obraz išče v molčanju
in pomladnemu dnevu tiplje
davne poteze.

Jože Dular:

NOVOMEŠKI DIJAŠKI LIST

V dolgi vrsti novomeških gimnazijskih rokopisnih listov (vseh je leta 1971 v svoji razpravi Novomeški gimnazijski rokopisni listi pokojni Bogo Komelj evidentiral 35) je po prvi svetovni vojni pričel izhajati list Vesna kot glasilo tamkajšnje srednješolske organizacije. To organizacijo je 4. maja 1919 prikladal v življenje takratni petošolec Janko Jarc, ki je na krščansko-socialistični podlagi tudi določil program: »Popolna emancipacija posameznika, kot cele organizacije, ker je le na ta način dana vsakemu posamezniku možnost izobrazbe do najvišje stopnje.«

Svoj program bi mladi zagnani Jarc seveda najlaže uveljavil s pisano besedo v primernem listu. Res je to zamisel kmalu uresničil in je že v istem šolskem letu (1918/19) izšla prva številka novega dijaškega lista, ki jo je Jarc sam oziroma s svojimi somišljeniki krstil za Vesno. Po njej se je kmalu pričela imenovati tudi novo ustanovljena srednješolska organizacija.

Za prvo številko oziroma letnik mlademu Jarcu ni bilo treba preveč skrbeti za sodelavce, saj mu je po srečnem naključju prišla v roke dokaj obsežna literarna zapuščina pokojnega pesnika Jožeta Cvelbarja (1895—1916). Ta je bil doma s Prekopi pri Kostanjevici pa so ga v prvi svetovni vojni še kot dijaka poslali na fronto, kjer je v juliju 1916 v tirolskih gorah težko ranjen zaključil svoje mlado življenje.

Temu doljenjskem poetu je sklenil Janko Jarc posvetiti prvo številko Vesne. Dela se je lotil kar sam, kar izvem iz njegovega daljšega tipkopsnega članka Drobne iz neke mladosti, ki nam ga je pred kratkim dal ljubeznivo na razpolo-go.

V tem članku nam namreč Jarc pove, da mu je Cvelbarjeve rokopise izročil pesnikov prijatelj, takratni semenišnik Franc Koretič (kasnejši kanonik ljubljanskega stolnega kapitlja), doma iz Orehovca pod Opatovc goro pri Kostanjevici. Razen tega je Jarc prišel tudi do pesmi, pisem in dopisnic, ki jih je Cvelbar posvetil oziroma pisal gospe Veri Tonjec. Ta je takrat s svojo družino stanovala v Šmihelu pri Novem mestu, Cvelbar pa je bil v družini inštruktor sina Rudolfa. Iz obojega gradiva je Jarc napisal dokaj obširen spis o pokojnem pesniku in dodal še vso prozo in pesmi, ki so mu bile dostopne. Zvezek, ki je v kvartu imel čez sto strani, je potem Jarcu njegov oče uvezel v trde platnice. To rokopisno številko je mladi urednik kasneje shrani doma, med njegovimi visokošolskimi študijami v Pragi pa se je izgubila. Izposojeno Cvelbarjevo gradivo pa je Jarc seveda vrnil obema lastnikoma.

Po tej spominski številki je Jarc v naslednjih dveh letih uredil še nekaj števil. Takrat so dijaki vseprek pesnili in pisarili in marsikaj tega je bilo objavljeno tudi v Vesni. Ta je posebno zaživela, ko je jeseni 1920 prišel iz šentiviške gimnazije v Novo mesto Lojze Golobič, doma s Štrekljevca pri Semiču, kasnejši

slavist in kulturni urednik Slovenca. Ta je s svojimi dobrimi pesmimi in prozo kmalu napolnil v listu mnoge strani. Od drugih sodelavcev se Jarc spominja še Belokranjcev Ivana Klemenčiča z Lokvice pri Metliki, kasnejšega gozdarskega strokovnjaka in univerzitetnega profesorja, ter Jurija Koceta iz Starega trga ob Kolpi, poznejšega pravnika in politika. Prvi je pisal kratke sestavke v prozi, drugi pa s je poskusil v pesmih.

V imenovanem spisu piše Jarc: »Pri svojem urejevanju Vesne sem se seveda zgledoval po Men-

Janko Jarc leta 1922

torju in Zori. V Zori sem pod psevdonom Doleničev Cene spoznal Cvelbarja, tamkajšnja listnica uredništva mi je bila pa kar več kot šola. Tako je imela tudi Vesna svojo listnico uredništva z različnimi nasveti in priporočili, ki sem jih, čeprav namišljenim sodelavcem, modro ponavljal po svojih vzornikih. Tako je tja zašlo tudi opozorilo, da morajo biti spisi »strogo moralni«. Ko sem nekoč dal dotedanje izvode Vesne v pregled in oceno Antonu Podbevšku, je ta zelo pohvalil spise Lokvičana (Ivana Klemenčiča), drugo pa je ocenil kot bolj ali manj posrečene ali ponesrečene domače naloge. Med pozicijo ni odkril nobene veličine, spotaknil pa se je ob »moralne spise« in zapisal dobesedno tole: »Zelo sem radoveden, kakšen je spis, ki ga urednik iz moralnih ozirov ni mogel objaviti (spis in avtor sta bila seveda izmišljenja). Kar nas je mladih sodelavcev Dom in sveta, se smejemo oznaki ‚kato-liška‘ ali ‚moralno ustrežna umetnost‘. Umetnost je ali umetnost ali pa je sploh ni.« Tako me je Podbevšek ozdravil tudi domišljavega urednikovanja.

Ta čas je rasel že novi rod. Uredništvo je prevzel Lojze Golobič, svoje prve pesmi mi je pa še vedno prinašal na vpogled Oton Berkopec (psevdonom Materin ali Babičin), oglašal se je Jože Schweiger (Ciganov in morda še kako), niso pa prenehali tudi tesni stiki s prosvetaši.

Potem Jarc še piše: »Medtem pa so se iztekala tudi moja gimnazijska leta. Ko je Vesno urejeval Lojze Golobič, sem mu dal v objavo nekako čudno pisarjo s psevdonom oznako J. D., čeprav nisem vedel niti takrat in ne vedel niti takrat in ne vem niti danes, kaj naj bi ti kratiki pomenili. Mislim, da sem si podobne šale z začetnicami privoščil tudi v prejšnjih številkah Vesne, ki pa na srečo niso ohranjene.

Tako se je končal moj neuspeli poskus ježe na Parnas in prav je tako. Kar je od tistega mladostnega vretja ostalo, so bile nekatere predragocene prijateljske vezi (Jakac, Mušič, Klemenčič, Lazar, Skebe in še kdo), ljubezen do lepe knjige in do umetnosti sploh. Med prijatelji nikakor ne smem pozabiti Otona Berkopca. Se posebej zato, ker je bil najmlajši med nami Pražani (Jakac, Klemenčič, Jarc, Lazar in Berkopec), ko nas je še posebej povezala in družila zlata Praga, ki je sijala v našo mladost.

Iz tega lahko razberemo, da je Jarc uredil prve tri letnike Vesne (1918/19—1920/21), ki pa so vsi izgubljeni.

V četrtem letniku (1921/22) je prevzel uredništvo Vesne šestošolec Lojze Golobič (psevdonom Lojze), ki je leto prej prišel iz šentiviške gimnazije nad Ljubljano. Drugi sodelavci so bili še: tretješolec Oton Berkopec iz Vinice (= Materin), Janko Jarc (= J. D.), Jože Schweiger (= Peter Ciganov), rojen v Calumetu v ZDA, in Zvonimir (= ?). V sestavkih, tako v pesmih kot v prozi, je precej pesimizma (obup, nemoč, bolečina, zlomljena duša, trpljenje staršev, vinjena mladina, prekletstvo, smrt), malo pomladnega zvenenja (srebrne reke, nežne melodije, sladke sanje, dih pomladi itn.). Golobič zapoje »pobratimo, ki mu je duša zlomljena«. — mladi Berkopec pa se spomni »nagih, sestranih proletarcev«. Številko poživlja tudi sedem akvarelov, ki jih je prispeval urednik.

Naslednji, peti lastnik (1922/23) je izgubljen, v šolskem letu 1923/24 — šesti letnik (1922/23) je izgubljen, v šolskem letu 1923/24 — šesti letnik — pa je Vesna spet izšla. Ohranjena je ena številka. Ker Lojzeta Golobiča takrat ni bilo več v Novem mestu (kot sedmošolec se je spet vrnil v Ljubljano), sta se dela družno lotila Jože Schweiger (= Ciganov Peter) in Oton Berkopec (= Materin) ter sama napolnila vso številko. Oba sta pisala v vezani in nevezani besedi, vendar je pri Schweigerju prevladovala proza, pri Berkopcu pa poezija. Tudi to številko so poživile barvne risbice in vinjete.

Sedmega letnika ni, v šolskem letu 1925/26 — to naj bi bil po vrsti osmi letnik — pa sta izšli dve številki Vesne. Uredništvo je prevzel Lojze Uršič, doma s Krke pri Muljavi. Razen Uršiča (= S. Slavšič in Slavko S.) najdemo nove pisce: Franceta Žena (= Slavenov, Triglavski), doma iz Bohinjske Srednje vasi, Franceta Levsteka (= Raša Krasin in Tone), doma nekje iz ribniške doline, Jožeta Berkopca (= Naš Jože) iz Kloštra v Beli krajini ter psevdonimna sodelavca Solovjeva in Posmrtnika.

V tem letniku avtorji še pišejo o dekletih, o razočaranju v ljubezni, o temnih nočeh in o težki usodi poeta. Vendar so pesmi in proza že bolj optimistične, saj mladi hrepenijo tudi po svetlobi, po pomladi, ki naj ozeleni njihove duše in vzbudi mladostne moči.

V šolskem letu 1926/27 Vesne ne zasledimo, pač pa sta v naslednjem šolskem letu 1927/28 izšli dve številki desetega letnika, od katerih pa je prva izgubljena. Drugo so posvetili Janezu Evangelistu Kreku ob desetletnici njegove smrti. Urednik je bil najbrž takratni osmošolec Lojze Uršič, ki je v list tudi prispeval uvodni moto: »Mladost je delavnica, ki vari in kuje za življenje.«

Številka je razen dveh članov o Kreku prinesla še kratko igrico, nekaj pesmi in proze ter delni prevod Rousseaujeve Družabne pogodbe. Razen Uršiča so v tej številki sodelovali še France Zen (= Triglavski), Lojze Turk (= L. T.) iz Bršljina, Ivan Bobič (= Ljubomir), Vidna Kozina (= Vida) in avtorja nerazrešenega psevdonima in parafe (Podgorški in S. N.). Prispevki so bili ciklostirani.

V šolskem letu 1931/32 je izšla zadnja številka Vesne, to je štirinajsti letnik. Uredil jo je osmošolec Andrej Uršič (= Aljoša), doma iz Krške vasi pri Krki, skriptor (rokopisni pisec) pa je bil šestošolec Vinko Beličič (= Volkun), rojen v Crnomlju. Razen teh dveh, ki sta oba prispevala kar dobre pesmi, je s prozo sodeloval še Ciril Fabjan, s po eno pesmijo pa Leopold Povše (Lavoslav), rojen v Žužemberku, in Jože Dular (= Dotap), doma iz Vavte vasi. Zadnji sicer ni bil član srednješolskega društva Vesna, vendar je Beličič, kateremu je nekoč dal Glosa, to pesem brez Dularjeve vednosti objavil v listu. Podpisal jo je z avtorjevim pravim priimkom. Ker pa je bilo nekako pravilo, naj bi bili dijaški prispevki objavljeni s psevdonomi, je Beličič kasneje ime Dular popravil v Dotap, s tem da je črko u zaokrožil v o, čez l potegnili črtico, r pa spremenil v p. Tako ni bilo treba nič črtati ali radirati.

Razen tega so bila v tej številki Vesne prvič objavljena zaglavja: Kronika (obletnice rojstva ali smrti Levstika, Jurčiča in Gregorčiča), Kritika (ocena Velikonje knjige Otroci) in Šah, ki so jih napisali Henrik Novak, doma iz Macjega hriba pri Žužemberku, Andrej Uršič in Marko Mihelič iz Sodevcev ob Klopi. Številko so zaključili urednikovi Pomenki in vabilo članom k sodelovanju.

To je vse, kar je od Vesne ostalo do leta 1932. V juniju tega leta je bila namreč dijaška organizacija Vesna razpuščena z odlokom ministrstva prosvete v Beogradu in po naročilu kraljeve banske uprave v Ljubljani.

Od prvega letnika Vesne pa do tistega v letu 1932 je preteklo vsega štirinajst šolskih let. V tem času Vesna verjetno kako leto tudi ni izšla. Kam so se izgubili ostali letniki oziroma številke, ne vemo. Ko sem jeseni 1937 v frančiškanskem samostanu v Novem mestu — tam so Vesnani imeli svoje sestanke — dobil v roke Vesno in si izpisal posamezne podatke, je bilo tega gradiva nekoliko več. To se vidi tudi iz mojega članka o Vesni, ki je bil objavljen v Mentorju 1937/38, kjer so navedeni nekateri podatki in citati,

VESNA

ki jih danes v teh ohranjenih številkah ne najdem. Tako sem na primer takrat zapisal: »... In ti (Andrej Uršič in sodelavci) vodijo do poslednjih let, ko prevzame list povojna generacija (tisti, rojeni po letu 1918), ki posnema Kocbeka, piše o socialnem delu, združništvu, športu, načelih in matematičnih razpravah, ustvarja križanke, posetnice in čarobne like.« Teh števil danes ni. Tudi ne akvarelnih slik Jožeta Gorjupa (1907—1932), doma iz Kostanjevice na Krki, ki naj bi sodeloval v prvih letnikih.

Bogo Komelj je v svoji razpravi o novomeških gimnazijskih rokopisnih listih zapisal, da je Vesna izhajala od leta 1918 in nato s presledki do 1936. Torej je po letu 1932 še prihajala na svetlo. Kot mnoge prejšnje so verjetno tudi te zadnje številke izgubljene. Če pa bo kdo le natelet nanje, bi bilo morda zanimivo, če bi z najdenimi dopolnil tale zapis.

Virj:

Šest števil Vesne (Ms 105), ki jih hrani Študijska knjižnica Mirana Jarca v Novem mestu

Jože Dular: Dijaški list Vesna. Mentor 1932/38, str. 273—274

Milan Dodič: Dijaške organizacije in društva. 225 let novomeške gimnazije 1971, str. 271—274

Bogo Komelj: Novomeški gimnazijski rokopisni listi. 225 let novomeške gimnazije 1971, str. 489 sl.

Janko Jarc: Drobline iz neke mladosti. Tipkopis, 1988

Ivan Gregorčič: ONA

Ona danes ne ve,
zakaj rože pticam cveto,
zakaj ptice rožam pojo —
neprebujena je še.

Pa je že tu pomlad,
Ona pa še ne ve,
da — ko popijeva vse —
bova, prepolna nad,
si spet želela srečanje.

Ivan Gregorčič:

GLEDATI

Gledati,
kako bilka
znova
zeleni.

Gledati,
kako se mravlja
med bilkami
gubi.

Gledati,
kako ptica
v daljavo
leti.

Gledati.
Gledati.
Dokler ti na hruški,
čisto tu pred očmi,
sonce
ne dozori.

Irena Škufca: ČLOVEK

Ptice imajo pesem,
da jo vsem pojo.
Pes ima zvestobo,
da jo človeku daje.
Roža ima cvet,
da nas razveseljuje.
Hiša ima streho,
da nam zavetje daje.
Človek pa ima...
Kaj že ima?
Sovraštvo, zlobo,
bes in zavist,
ki jih bruha
kot vulkan.
Da, le to ima
ta pogan.

Janko Orač: NA JEZU, acryl, 1988

Francl Fortun: O BELOKRANJSKIH VODAH

V založbi Dolenjskega muzeja iz Novega mesta je pred kratkim izšla knjiga Belokranjske vode, delo belokranjskega rojaka dr. Dušana Piuta, profesorja na oddelku za geografijo filozofske fakultete v Ljubljani. Belokranjske vode so rezultat desetletnega terenskega dela in raziskovanja o naravnogeografskih potezah belokranjskih voda, dopolnjena z razmišljanji o družbenogeografskih problemih in potezah Bele krajine.

Belokranjske vode so mozaik, stkan iz dejstev, podatkov, grafikonov in tabel, fotografij, čustvenih prelivov, spominov, želja in iskanja izhoda. Osnovno sporočilno noto predstavlja kvaliteta življenja in naš odnos do narave in vode kot njenega osnovnega elementa. Narave ne moremo

izkoriščati — z naravo moremo in MORAMO živeti le v sožitju. To je bistvo vsake humane in kulturne družbe, samoupravne in socialistične še toliko bolj. Kvaliteta življenja, pojmovana celostno, je mogoča le ob ohranjanju in takojšnjem izboljšanju kvalitete belokranjskih voda. Le smotrna, torej vsestransko strokovno pretehtana raba (ne izraba), omogoča ohranjanje zdravih prvin življenja in preživetje!

Po avtorju razpolaga kraška Bela krajina s količinsko bogatimi in raznovrstnimi vodnimi viri. Vendar pa imajo belokranjske vode razmeroma neugodne vodnoekološke lastnosti: izredno skromen strmec, izrazit poletni nižek pretokov in skromno samočistilno sposobnost. Navedeni razlogi so vplivajo na bistveno večjo onesnaženost, kot bi pričakovali po količini odpadnih voda in stopnji gospodarske razvitosti.

Po avtorjevih ugotovitvah znaša skupna količina organskega onesnaženja Bele krajine že nad 85000 populacijskih enot (E), kar je triinpolkrat več kot bi pričakovali glede na število prebivalcev.

Tako se belokranjski vodotoki postopoma premeščajo iz zmerne v zelo onesnažene slovenske vodne tokove, kar velja zlasti za Lahinjo, Dobljico in tudi Kolpo v spodnjem toku. Krupa je tako in tako že razvpit »svetovni fenomen«. Avtor ugotavlja, da vsebnost PCB v Krupi, ribah, delavcih Iskre in okoličanih več kot tisočkrat presega svetovne norme! Ugotovljene so strukturne kromosomske okvare pri večini pregledanih. Ob tej specifični antropogeni nesreči je prišlo do vrste resnih kršitev od zvezne zakonodaje do zadnjega člana v verigi.

Zanimivo je poglavje o pregledu in problematiki preskrbe z vodo. Avtor razlikuje in sistematično analizira več razvojnih faz: od uporabe površinskih voda, izvirov in vodnih jam do kapnic in vodnjakov ter vodovoda, ki je postal prevladujoča oblika vodne oskrbe šele po vojni. Načlenja tudi vprašanje bodoče oskrbe z vodo. Voda postaja omejitveni faktor razvoja predvsem zaradi svoje onesnaženosti. V knjigi avtor predlaga in argumentira vrsto srednjeročnih in dolgoročnih konkretnih akcij za pretehtano rabo belokranjskih vod: gradnjo prepotrebni čistilnih naprav, širšo uporabo površinskih voda za tehnološko vodo, proučitev možnosti za rabo globoko ležeče kraške vode, sanacijo Krupe in pomoč ljudem s pomočjo širše družbene skupnosti, gradnjo majih HE in varovanje vodnih virov.

»Belokranjske vode« daleč presegajo regionalni okvir in so sporočilno univerzalno in kompleksno delo. To je knjiga, ki nikomur ne prizanaša in je namenjena vsem, tako zahtevnemu strokovnjaku kot preprostem bralcu.

Preprosta formula razvoja, katere rezultat je bilo, žal, največkrat neprikrito in brutalno posilstvo narave, je bila že v bistvu zgrešena. Belokranjske vode to izrecno potrjujejo. Še je čas, da presežemo zgrešeni in že davno preživeli miselni kalup. Še je čas, da odkrito in pošteno priznamo napako in bodočim rodovom zapustimo Belo krajino belo. Konec koncev je avtor knjigo, ki jo je slikovno opremil tudi belokranjski rojak mag. Mirko Kambič, posvetil vsem rojenim in še nerojenim belokranjskim otrokom. Bomo zmogli? Knjiga je orodje — vzemimo jo v roke!

NAJ BO

Naj bo
kres
in polno
kresnic,
iz zenic
naj zrasedo
nova obzorja,
naj pridejo
bliže
daljave,
da zadiši
razpokana skorja
daljne agave.
Potem bom
srediča sredic,
lahek kot pepel,
kot tvoj dih.
Tih.
Tih.

Gradivo za dolenski biografski leksikon (22)

KVEDER DUŠAN-TOMAŽ narodni heroj

R. 9. apr. 1915 pri Sv. Juriju pri Celju, u. 12. marca 1966 v Beogradu. Med vojno načelnik Glavnega štaba NOV in POS. — Narodni heroji, list 19 — s sliko. Naša obramba VII/1975 št. 3, str. 44.

KVEDER-DEMETROVIČ ZOFKA pisateljica in urednica

R. 22. apr. 1878 v Ljubljani, u. 21. nov. 1926 v Zagrebu. Živelata tudi v Kočevju. — EJV, str. 464. SBL I, str. 127.

KYOVSKI RUDOLF pravnik

R. 17. avg. 1906 v Roču v Istri. med vojnama služboval kot sodnik v Novem mestu. Kot strokovnjak za delovno pravo predaval tudi na univ. v tujini. — Univerza I, str. 129, II, str. 122, III—1, str. 169. Delo 12. apr. 1977 št. 85, str. 8 — slika.

LAH AVGUŠTIN geograf in politični delavec

R. 8. sept. 1924 v Lenartu v Slov. goricah. Partizani po Dolenjskem, služboval v Črnomlju, Novem mestu in Krškem. — Biografije in bibliografije, str. 425.

LAH IVAN pisatelj

R. 9. dec. 1881 v Trnovem pri Ilirski Bistrici, u. 18. maja 1939 v Ljubljani. Mladost preživel v Šmarju pri Ljubljani. — SBL I, str. 605.

LAH VALENTIN nabožni pisatelj

R. 9. febr. 1833 v Komendi, u. 24./25. maja 1986 v Dubici v Bosni. Kaplanoval v Metliki in Šmarju na Dol. — SBL I, str. 606.

LAJOVIČ ALBIN šolnik

R. 15. febr. 1890 v Ribčah v litijem okraju. Učiteljeval v Šmartnem pri Litiji, na Krki, Vrhu, v Ambrusu, na Mirni. — SBL I, str. 606.

LAJOVIČ ANTON skladatelj

R. 19. dec. 1878 na Vačah, u. 28. avg. 1960 v Ljubljani. Hodil v šolo v Litiji. — SBL I, str. 607.

LAMELLA IVAN protestant

R. v Pazinu, deloval kot župnik v Dol. Toplicah in bil sodelavec naših protestantov. — Znameniti i zaslužni Hrvati, str. 157.

LAMPE EVGEN politik in književnik

R. 13. nov. 1874 v Metliki, u. 16. dec. 1918 v Ljubljani. — SBL I, str. 608.

LAMUT ANTON šolnik

R. 5. jan. 1882 na Selih pri Dragatušu, u. 9. marca 1975 v Novem mestu. Kot učitelj in šolski nadzornik služboval na Dolenjskem in partizani v Beli krajini. Oče slikarja Vlada Lamuta. — Dolenjski list 3. jun. 1971 št. 22, str. 14 — slika.

LAMUT MARA roj. BUČAR pesnica

R. 24. okt. 1884 v Postojni, u. 5. jan. 1970 v Ljubljani. Učiteljevala v Starem trgu ob Kolpi. — Slovenska žena, str. 100. Delo 29. jan. 1970 št. 27, str. 5 — slika.

LAMUT VLADIMIR slikar in grafik

R. 19. avg. 1915 na Čatežu ob Savi (sin Antona Lamuta), u. 11. marca 1962 v Novem mestu. Študiral na novomeški gimnaziji in bil po vojni tu tudi profesor risanja. — ELU III, str. 275.

LANDERGOTT p.EMERIK (Jožef) nabožni pisatelj

R. 25. febr. 1872 pri Sv. Trojici v Slov. goricah, u. 7. dec. 1959 v Mariboru. 1926 — 1931 bil frančišćanski gvardijan v Novem mestu. — SBL I, str. 614. Nova pot XII/1960 št. 1/2, str. 101.

LANGER FRANC VIKTOR vitez Podgoro

R. 8. maja 1830 na Pogancah, u. 31. jul. 1895 v Kandiji. Novomeški župan, poslanec in lastnik gradu Poganci, ki pa je posest z veseljačenjem in slabim gospodarjenjem spravil na boben. — Trdna ZD VI, str. 400. SN 1. avg. 1895 št. 195, str. 3. Podatki z nagrobnika v Šmihelu. Kron III/1936, str. 24 — slika.

LANGERHOLC IVAN pisatelj

R. 20. dec. 1880 v Stari Loki, u. 15. marca 1948 v Novem mestu (Šmihelu). — Podatki s pokopališča v Šmihelu. IS III/1927, str. 339 — skupinska slika.

LANGUS MATEJ slikar

R. 9. sept. 1792 v Kamni gorici na Gorenjskem, u. 20. okt. 1855 v Ljubljani. Slikal tudi po cerkvah na Dolenjskem (Št. Jurij pod Kumom, Mokronog, Klevevž, Dobropolje, Sv. Gregor, Sv. Križ pri Litiji, Brusnice, Trebnje, Sentjerne, Krka, Žeželj pri Vinici, Rob, Nova Štifta). — SBL I, str. 614.

LAP ANTON strokovni pisatelj

R. 7. avg. 1894 v Kamniku, u. 29. jan. 1973 v Ljubljani. Bil učitelj na grmski kmetijski šoli. — Kamniški občan XII/1973 št. 3, str. 5. Naš vrt VIII/1973 št. 4, str. 106-7 — slika.

LAP JOŽEF afriški misijonar

R. 4. marca 1819 v Preddvoru, u. 13. apr. 1855 v Hartumu. 1844—1847 kaplanoval v Metliki. — SBL I, str. 616. Cerkveni šematizmi ljublj. škofije.

LAP JOŽEF novomeški prošt

R. 9. apr. 1943 v Komendi na Gorenjskem. Od leta 1977 novomeški prošt. — Letopis slovenskih škofij 1978 (rojstni podatki). Družina 18. sept. 1977 št. 36, str. 8.

LAPAJNE IVAN pedagoški pisatelj

R. 22. febr. 1849 na Vojskem pri Idriji, u. 17. nov. 1931 v Krškem. — SBL I, str. 616.

LAPAJNE STANKO pravnik

R. 11. jul. 1878 (sin Ivana L.) v Ljutomeru, u. 14. nov. 1941 v Ljubljani. Redni profesor prava na univerzi. Kot odvetniški kandidat oz. odvetnik služboval v Novem mestu in Krškem. — SBL I, str. 618.

LAPAJNE ŠTEFAN pravni pisatelj

R. 24. dec. 1855 v Idriji, u. 9. okt. 1912 v Ljubljani. Služboval v Litiji in Črnomlju. — SBL I, str. 618.

LAPAJNE VLADIMIR šolnik

R. 28. jun. 1894 v Črnomlju, u. 1941 v Ljubljani. Pisal srednješolske geometrijske učne knjige. — KLS II, str. 30.

LAPANJE SAVO kemik

R. 8. apr. 1925 v Novem mestu. Univerzitetni profesor za fizikalno kemijo v Ljubljani. Nagradjenec Kidričevega sklada. Objave univerze v Ljubljani 1955 št. 2, str. 7. Univerza III, str. 347.

LASCHAN ANTON vitez MOORLAND upravni uradnik in literat

R. 5. avg. 1811 v Metliki, u. 22. febr. 1897 v Ljubljani. Študiral na novomeški gimnaziji (1821—1827); dopolni v tem pogledu podatke v SBL I, str. 619; kot pravnik služboval 1836—1844 v Novem mestu. Za zasluge, ki si jih je pridobil kot ljubljanski župan za osusevanje Ljubljanskega barja, mu je bil podeljen viteški naziv. Prijatelj Prešeren mu je posvetil znano dvostišje: Varha Te čaka Dolenc pred aristokratov tiranstvam, varji se družbe volkov — bodi mu bramba pravic! — SBL I, str. 619. Bačer K.: Novomeške razmere pred 120 leti v Prešernovih verzih (Dol. list V/1954 št. 10—12). Prešernov album, str. 109 — slika.

LASCHAN MATIJA medic. pisatelj

R. 18. febr. 1770 v Sevnici, u. 13. sept. 1832 v Noyem mestu (oče Antona L.). Bil mestni fizik v Novem mestu. Napisal več člankov o Dolenjskih Toplicah. — SBL I, str. 619. Ljubljanski zvon 1935, str. 178 (popolnejši življenjski podatki). LASIČ DUŠAN strokovnjak za elektroniko

R. 8. apr. 1908 v Gorici, u. 4. febr. 1980 v Ljubljani. Kot partizan deloval v Starih žagah in vodil radijske delavnice. — Univerza I, str. 236. TV 15 XVIII/1980 št. 10, str. 24. PV LXXX/1980, str. 190 — slika.

LAUFENSTEIN ANTON upravni uradnik

R. ok. 1790, u. 11. maja 1871 v Ljubljani. Bil okr. glavar in gimnazijski ravnatelj v Novem mestu. Leta 1848 zastopal v kranjskem deželnem zboru Novo mesto in se odločno postavil za kmete. — SBL I, str. 619.

LAVRENCIČ IVAN zgodovinar in politik

R. 6. jan. 1857 na Planini pri Vipavi, u. 3. febr. 1930 v Kamniku. Bil župnik v Boštanju in dekan v Šmarju pri Litiji, kjer je dal postaviti novo, veliko cerkev. — SBL I, str. 620.

LAVRIČ IVAN-ZAPLAŠKI podmaršal

R. I. 1850 v Dol. Praprečah pri Vel. Loki. — KLS II, str. 600.

LAVRIČ JANKO kinolog in lovski pisatelj

R. 16. jan. 1900 v Sodražici, u. 14. dec. 1971 v Ljubljani. Avtor knjige Moj pes. — Lovec LIV/1971-72 št. 12, str. 374. Janko Lavrič, Moj pes, str. 5 — slika. Za rojstne podatke se zahvaljujem odvetniku Janezu Lavriču iz Novega mesta.

LAVRIČ JOŽE ljudski pesnik in kipar

R. 3. marca 1799 v Šegovi vasi, u. 5. marca 1870 prav tam. — J. Debeljak, Plenkača pesmi poje, str. 112. Življenje in svet, 6. knjiga št. 21, str. 581.

LAVRIČ JOŽE sadjar

R. 28. febr. 1899 v Dol. Toplicah, u. I. 1959. — Moj mali svet II/1970 št. 7, str. 331.

LAVRIČ LOJZE kipar

R. 4. jun. 1914 v Črnem potoku pri Čabru, u. 15. sept. 1954 v Ljubljani. — Borec XXIII/1971, str. 585. Ožbolt: Dežela Petra Klepca, str. 516 — slika.

LAVRIČ RADO planinski organizator

R. 13. marca 1907 v Radečah, u. 9. jan. 1982 v Ljubljani. — Planinski vestnik 1982 št. 3, str. 146 — slika.

LAVRIN ANTON glasbenik

R. 5. jan. 1908 na Vinjem vrhu pri Semiču, u. 23. sept. 1965 v Novem mestu, pok. na Vinjem vrhu. — Dol. razgledi 5. febr. 1987 5. sn. št. 10, str. 101. Zbornik PA v Mariboru 1960 — 1970, str. 454 — slika.

LAVRIN JANKO esejist, pisatelj, urednik in prevajalec

R. 10. febr. 1887 na Krupi v Beli krajini, u. 13. avg. 1987 v Londonu. Študiral na novomeški gimnaziji, slavistiko v Rusiji, skandinavskih deželah in Parizu ter preživel večji del življenja v Angliji, kjer je na univerzi v Nottinghamu predaval rusko književnost. Bil je član Slovenske akademije znanosti in umetnosti in je med našimi književniki nedvomno doživel najvišjo starost. — SBL I, str. 624. Slovenska književnost, CZ 1982, str. 194. Delo 10. febr. 1987, št. 33, str. 8 — slika.

LAVTIŽAR LOVRENC misijonar

R. 11. dec. 1820 v Sred. vrhu nad Kranjsko goro, u. 3. dec. 1858 na Rdečem jezeru v Minesoti. Kaplanoval na Trebelnem 1846—1851. — SBL I, str. 626.

LAYER LEOPOLD slikar

R. 20. nov. 1752 v Kranju, u. 12. apr. 1828 prav tam. Njegove slike so tudi na Grmu, Mirni in v Podgradu. — SBL I, str. 627. ZUZ III/1923, str. 124 (slike na Dolenjskem).

LAZAR FRANCI režiser

R. I. 1903 v Šentjanžu na Dol., u. 27. sept. 1973 v Ljubljani. Kot sodnik služboval pred vojno v Kočevju in Vel. Laščah in tam tudi režiral. — Občinski poročevalci XII/1973 št. 9, str. 20 — slika.